

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

Examensarbete för Master i kriminologi, 30 hp

Hur bemöter polisen?

En studie om situationella konflikter
utifrån anmälningar mot poliser

av Hanna Sahlin

Handledare: Mattias Wahlström

VT2014

Innehållsförteckning

1 Inledning	...1
1.1 Syfte och frågeställningar	...1
2 Bakgrund: Internutredningar	...2
2.1 Internutredningsverksamheten i Sverige	...3
2.1.1 Utveckling	...4
2.1.1.1 Diagram 1	...4
2.1.2 Vad anmäls?	...5
2.1.3 Vilka anmäls?	...5
2.1.4 Vilka anmäler?	...5
3 Teori och begrepp	...6
3.1 Figur 2	...6
4 Tidigare forskning om polisen	...7
4.1 Struktur	...7
4.2 Kultur	...8
4.3 Situation	...9
5 Metodologi och epistemologi	...9
5.1 Exploration	...9
5.2 Pragmatism och praktisk tillämpning	...10
5.3 Material och urval	...10
5.3.1 Bortfall	...11
5.4 Bearbetning och analys	...11
5.5 Validitet och reliabilitet	...11
5.6 Etik	...12
6 Resultat	...12
6.1 Tabell 3	...13
6.2 De som nekas anmäla	...13
6.3 De som bemöts felaktigt vid brottsanmälan	...14
6.4 De som anmäler ett felaktigt ingripande	...14
6.5 De som anmäler hur ett ingripande har gått till	...15
6.6 De som anmäler att de blev kontrollerade felaktigt	...15
6.7 De som anmäler hur en rutinkontroll gått till	...16
6.8 De som anmäler att polisen har tagit kontakt med dem	...16
6.9 De som har blivit felaktigt bemötta när de har vänt sig till polisen för service.	...17
7 Resultatdiskussion	...17
7.1 Vad uttrycker anmälarna för behov med anmälan?	...17
7.2 Gemensamma situationella egenskaper	...18
7.3 Fördelningsmässig rättvisa	...18
7.4 Förfarandemässig rättvisa	...18
7.5 Vilket syfte bör internutredningsverksamheten uppfylla?	...19
7.5.1 Medling	...19
7.5.2 Reflexivitet	...20
8 Slutsatser	...20
9 Referenser	...21

ABSTRACT

This study analyzes complaints of police misconduct and relate them to issues of police legitimacy. Based in a theoretical framework of distributive and procedural justice, the study examines the situational properties of the complaints, and seeks to identify which police practices the complainers feel are improper. Data for the study was collected from the Swedish Bureau of Internal Investigations, and is primarily comprised of 100 complaints of improper personal treatment from 2013. These complaints are qualitatively analyzed and classified with a grounded theory-inspired methodology.

The results indicate that the complaints adress either procedural issues – such as racist comments, unpleasant, provocative or dominant demeanor or unfair procedure, or distributive justice issues. Those classified as distributive justice complainers felt like they were singled out for policing based on their ethnicity, appearance or social life. A surprising number of complainers had tried to report a crime and been denied, which is discussed as an under-enforcement issue.

This study indicates that a strict judicial processing of police misconduct complaints might not be satisfactory from a legitimacy perspective. Improper personal treatment complaints almost never make it to court, partly because it is not illegal for the police to be unpleasant. This study suggests that it can, however, influence police legitimacy. The study argues further that there is need of an agency where police misconduct complaints can be adressd from a restorative justice perspective. This paper adds to the literature on Swedish complaints of police misconduct, and differs from earlier research in the sense that is focuses on the situational content of the complaints, and describes them from the subjective perspectives of the complainers. Further, the study places the the complaints in a broader theoretical framework of police legitimacy.

Keywords: *police misconduct, procedural justice, distributive justice, police legitimacy, internal investigations*

Format: Vetenskaplig artikel

Antal ord: 13179

Inledning

Varför lyder människor lagen? Klassisk kriminologisk teori menar att hotet om straff avhåller människor från att begå brott, och att en rationell riskbedömning ligger till grund för beslutet att följa lagen (Beccaria, 1998; Bentham, 1998). Detta antagande har influerat konstruktionen av västerländska rättsstater. Numera menar vissa kriminologiska forskare att straffhotets påverkan på laglydighet har överskattats (Tyler, 2003; 2006a; 2006b; Jackson m.fl., 2012; Reiner, 2000), och lyfter fram andra orsaksförklaringar för laglydnad. En sådan som har visat sig ha starkt empiriskt stöd är legitimitets-teorin, som menar att individens förtroende för polisen och rättsystemet kraftigt påverkar benägenheten att lyda lagen. Polismakten i sin tur är beroende av legitimitet i allmänhetens ögon, för att kunna uppfylla sitt uppdrag av konfliktlösning, brottsbekämpning, och upprätthållande av social ordning.

Socialpsykologen T.R. Tyler, en av företrädarna för detta perspektiv, menar att uppfattningar om legitimitet påverkas av episodiska upplevelser av rättsystemet (Tyler, 2003; 2006a; 2006b). Utifrån detta perspektiv så kan varje enskild interaktion mellan polis och allmänhet ses som en mycket liten påverkan av polisens legitimitet i helhet; uppfattar man polisen som rättvis så blir hela polismakten aningen mer legitim, och vice versa. Tyler menar att när myndighetsutövning sker på ett sätt som inte infrar de förväntningar av fördelningsmässig och förfarandemässig rättvisa som individen har, så ser hon det som ett brott av ett outtalat socialt kontrakt. Förtroendet för staten och rättsamhället minskar, och i framtiden är hon mindre benägen att följa lagen, eller direktiv från ordningsmakten (Tyler, 2006b).

Tyler's legitimitetsteori förklarar hur polisens bemötande kan påverka individuella uppfattningar om legitimitet, men legitimitet kan också tänkas variera över tid. Polisforskaren Reiner menar att polismaktens legitimitet och illegitimitet samvarierar med sociala och politiska klyftor i samhället. Polisens legitimitet orsakas av att de tillhandahåller en tjänst som medborgarna har nytta av, i form av konflikthantering och social service. En allt för ojämn fördelning av polisens tvångsmedel och resurser (*“over-enforcement”/“under-enforcement”*) resulterar i att vissa grupper utsätts för mycket repressiva åtgärder, och har samtidigt svårt att få hävda sin brottsofferstatus när de utsätts för brott. Resultatet blir att förtroendet för polisen sjunker, och därmed polisens legitimitet (Reiner, 2000). Även svenska kriminologer har framhåvt att den ojämna fördelningen av repressiva åtgärder riskerar att urholka den svenska polisens legitimitet (Peterson, m.fl., 2012). Polisens diskretionära frihet att urskilja, det vill säga definiera vem som ska och inte ska vara föremål för polisens åtgärder, reproducerar en social underordning för marginaliserade grupper (Östlund, 2013). Vissa forskare menar att polisens arbetsmetoder resulterar i att etniska minoriteter är överrepresenterade i kriminalstatistiken (Peterson, 2005; Lambert 1970). Svenska folket har i snitt högt förtroende för polisen, men de som har varit i kontakt med polisen har lägre förtroende än de som inte har varit det (Brå 2014:1). Sammanfattningsvis finns det grund för att hävda att polisen själv utgör en stark påverkanskälla på sin egen legitimitet.

Frågeställningar och syfte

Den här studien ämnar att undersöka hur medborgare upplever den legitimiteten, och vad som kan tänkas påverka den upplevelsen. En källa till information om detta kan vara extremfall; fall där polisens maktutövning inte har uppfattats som legitim. Ett sätt att visa att man inte accepterar polisens agerande är att anmäla händelsen. Materialet som används för att undersöka denna forskningsfråga utgörs av anmälningar till polisens Avdelning för Interna Utredningar (I.U.), som riktats mot polisens bemötande. Utifrån ett teoretiskt ramverk om vad som påverkar legitimitet, både i individuell och strukturell bemärkelse, ämnar analysen att besvara frågeställningar om hur polisens maktutövning uppfattas av de som är föremål för den. Till skillnad från etnografiska studier om polisens arbetsmetoder, där reaktionerna skildras genom forskarens tolkning, består materialet

till den här studien av de uppgifter som anmälarna har lämnat. Vidare ämnar studien vidareutveckla forskningen om svensk internutredningsverksamhet, där endast ett fåtal studier existerar i dagsläget. En möjlig förklaring till det är att bristen på centralt samordnade register av anmälningar före 2011 gör statistiska sammanställningar svåra och arbetsintensiva. Det finns en studie om anmälningar inkomna i Skåne under 2004, och en om anmälningar i Uppsala från 1997 till 2003, samt en studie av polisens våldsanvändning mellan 1982 och 1993 (Granér m.fl., 2011; Sörenson, 2004; Norée, 2000). Dessa studier har generellt formen av kvantitativa sammanställningar av data och besvarar frågeställningar om utvecklingstrender, sammansättningar av brottskategorier och hantering av anmälningar. Det saknas i stor utsträckning studier om *vad* man anmäler och *varför*, vilket är kunskap den här studien syftar till att bidra med. Studien syftar till att undersöka hur klagomålen relateras till polisens praktiker, och därmed även till teoretiska begrepp som fördelningsmässig och förfarandemässig rättvisa

Det finns även ett utomvetenskapligt syfte i att kunskap om hur polisens arbetsmetoder uppfattas, och därmed influerar allmänhetens syn på polisen, bör återinföras in i polisorganisationen. Resultat från detta arbete har presenterats inför en projektgrupp tillsatt av regeringen inför skapandet av en kontaktpunkt mellan allmänheten och polismyndigheten i samband med omorganiseringen av polisen 2015. Polisens register över inkomna anmälningar utgör en rik källa till information om hur Sveriges rättssystem fungerar i praktiken. Genom systematiserade sammanställningar kan denna information återinföras och fungera som underlag till beslutsfattande. Syftet är alltså att bidra med ny kunskap om innehållet i anmälningarna, genom att relatera det till polisens arbetsmetoder och teoretiska begrepp såsom fördelningsmässig och förfarandemässig rättvisa, och på så sätt skapa ett underlag för mer reflexivt polisarbete. Följande frågeställningar ämnar analysen att besvara;

- Vilka situationella egenskaper har interaktionerna som leder till anmälningar?
- Hur kan innehållet i anmälningarna förstås utifrån fördelningen av polisiära resurser och tvångsmedel?
- Hur kan innehållet i anmälningarna förstås utifrån förfarandemässiga faktorer, som bemötande, respekt för civila rättigheter, rättvisa i processen, ärlighet och opartiskhet?
- Uppger anmälarna något syfte med anmälan, och i så fall, uppfylls detta syfte inom internutredningsverksamheten?

Arbetet inleds med att presentera internutredningsverksamhet som forskningsfråga, och redovisa huvudsakliga resultat från de svenska studier och andra informationskällor som finns att tillgå. Därefter följer en redovisning av studiens teoretiska ramverk och centrala begrepp, följt av en litteraturgenomgång som i första hand fokuserar på forskning om polisen. Sedan diskuteras studiens design och metodologiska val. Resultaten presenteras först i en korstabell, följt av beskrivningar och exempel från kategorierna. Därefter diskuteras resultaten utifrån frågeställningarna.

Bakgrund: Internutredningar

“*Accountability*”, som kan översättas som ansvarsskyldighet, är ett begrepp som är centralt för polisforskningen. Det är kopplat till internutredningsverksamhet och möjligheten att hålla enskilda poliser ansvariga för den maktutövning de utför i lagens namn. Mycket forskning visar på att det är relativt sällan poliser döms i domstol, både i relation till antalet anmälningar och till andra källor om information om polisens lagbrott (Cabral & Lazzarini, 2010; Gottschalk & Holgersson, 2011; Hassel & Archbold, 2009; Smith, 2004). Vidare kan man anta att det finns ett stort mörkertal av personer som inte anmäler polisens lagbrott. Forskning tyder dock på att polisorganisationens struktur och internutredningsverksamhetens konstruktion har viss påverkan på prevalensen av olämpligt beteende från poliser; exempelvis framförs att civil översikt av internutredningsverksamheten är viktigt för att öka allmänhetens förtroende och upplevelse av legitimitet (Bobb, 2003). För att poliser

i större utsträckning själva ska avhålla sig från olämpliga praktiker så är det också viktigt att de själva upplever internutredningarna som rättssäkra och rättvisa. Forskare föreslår bland annat att belöna whistle-blowers, möjliggöra anonyma anmälningar mot andra poliser samt straffa lögnare i rättegångar och interna förhör (Klockars, Ivkovic & Habersfeld, 2006). King (2009) menar att man bör inspireras av organisationer som är experter på att undvika olyckor, som kärnkraftverk eller flygtrafik, och menar att en viktig egenskap hos dessa organisationer är just möjligheten att påtala felaktigheter utan att drabbas av repressalier. Sammanfattningsvis bör man framhäva att internutredningsverksamhet inte är något som bara angår inblandade aktörer, som anmälda poliser, anmälare och utredare. Verksamheten är tätt knuten till möjligheten att hålla myndighetsutövare med våldsmonopol ansvariga för handlingar, och berör därför i högsta grad det "sociala kontrakt" som Tyler (2006b) menar legitimitet utgår från.

Om ens förtroende för rättsystemet har påverkats negativt så kan internutredningsverksamhet potentiellt ha en restorativ funktion. Statistik från Brottsförebyggande Rådets gör gällande att 61% har mycket eller ganska stort förtroende för polisen i Sverige, och att 13 % saknar förtroende. Det är positiva siffror för polisen, men statistiken visar också att de som har haft kontakter med rättsväsendet i någon form har lägre förtroende. Det är också så att kvinnor har högre förtroende än män, och etniska svenskar har högre förtroende än invandrade eller de med invandrade föräldrar (BRÅ 2014:1). Det verkar som att sambandet mellan lågt förtroende och kontakt med polisen återfinns både på individuell och grupp-nivå. En studie där poliser fått intervjua "den andra sidan" (vänsteraktivister, högerextremister, huliganer och kriminella) bekräftar bilden av att negativa erfarenheter av poliskontakter påverkar upplevelsen av legitimitet. Narrativ om polisens övervåld blir meningsbärande i den egna sociala gruppen, och formar mer allmänna inställningar till polismakten. Vidare visar studien att stereotypa uppfattningar från poliser och intervjudeltagare utmanas i möten, och att ökad kommunikation kan ligga till grund för bättre bemötande (Wahlström, 2008).

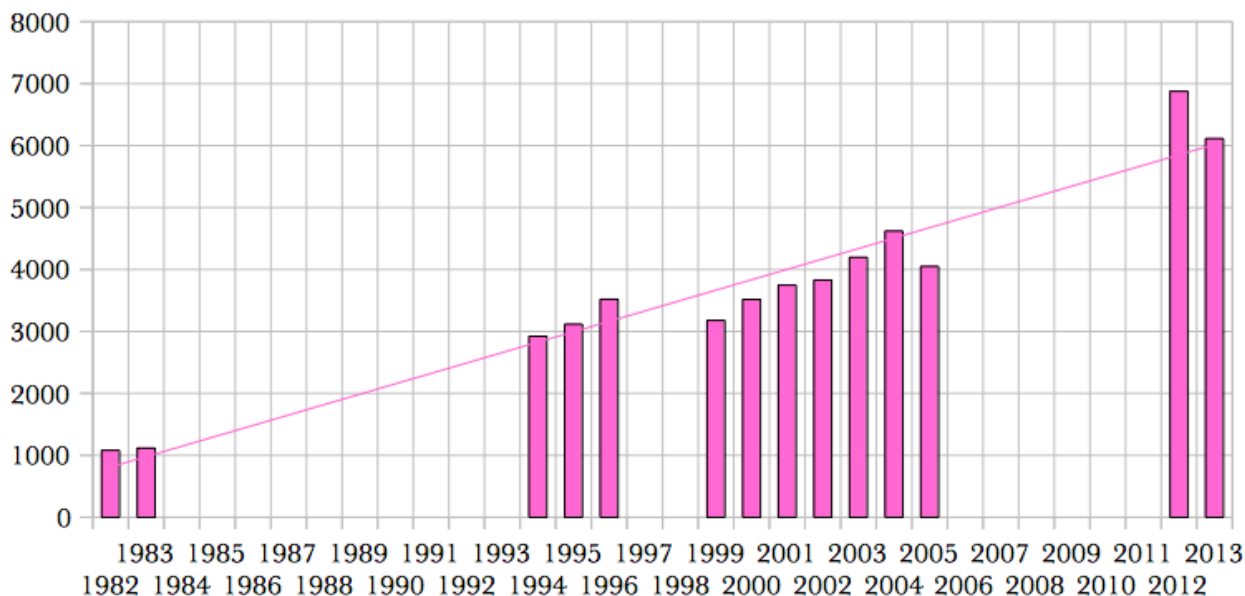
Internutredningsverksamheten i Sverige

Brottsmisstankar mot poliser rör ofta tjänstefel, vilket är en bred brottskategori som omfattar slarv och uppsåtliga åsidosättanden av ansvar som följer på tjänstemannens myndighetsutövning (20 kap 1§ BrB). En stor mängd handlingar som en polis utför i sitt yrke utgör myndighetsutövning och därför kan en stor mängd fel och slarv potentiellt rubriceras som tjänstefel. Det gör brottskategorin omfattande och subjektiv. Internutredningsverksamheten i Sverige har utretts upprepade gånger under 2000-talet, och genomgått flera omorganiseringar. Sedan 2011 är Avdelningen för Interna Utredningar (I.U.) en egen enhet som lyder direkt under Rikspolisstyrelsen. Utvecklingen är ett steg i att skapa en mer fristående myndighet, och ett sätt att bemöta den upprepade kritiken om att det är olämpligt att poliser utreder poliser (SOU 2007:5). I.U. har sitt kansli i Stockholm, och lokala avdelningar i Göteborg, Malmö, Umeå, Västerås och Linköping. När en anmälan mot en polis inkommer till en lokal polismyndighet, så vidarebefordras den till I.U. som i sin tur vänder sig till Riksenheten för Polismål (RfP), åklagarenheten som handlägger fall som involverar polisen. De gör en bedömning om en förundersökning ska inledas, och fungerar som förundersökningsledare om så sker (I.U. 2013; 2014).

Utveckling

Internutredningsverksamhetens omorganisering från 2011 och framåt innebär att de senare årens siffror är mer tillförlitliga då registret nu sammanställs centralt. Innan 2011 hade de lokala polismyndigheterna ansvar för internutredningar, vilket gör det mer arbetsamt att sammanställa statistik. Det är också förklaringen till att det saknas information om vissa perioder, trots förfrågningar till både I.U. och RfP.

Diagram 1.

Diagrammet visar utvecklingen av antalet anmälningar över tid. Uppgifter har hämtats från två statliga utredningar samt årsrapporter från Avdelningen för Interna Utredningar (SOU 2005:7; SOU2003:41; I.U. 2013; 2014)

Diagrammet visar att 6876 fall inkomna år 2012 utgör en toppnotering, och kulmen på en stadigt ökande trend. I början av 80-talet inkom cirka 1000 fall per år, vilket innebär att antalet fall har ökat med nästan 700% på 30 år. Jag har diskuterat denna utveckling med personal och chefer inom internutredningsverksamheten. Få förklaringar som lyfts fram av internutredarna själva kan tänkas motivera denna utveckling på ett godtagbart sätt. Uppgifter i intervjuer gör gällande att vissa tror att det är ett resultat av att det är enklare att anmäla elektroniskt i dagsläget. En annan person i chefställning träffar troligtvis närmare målet när hen framför att anmälningsbenägenheten ökar och allmänheten reagerar mer på felaktig myndighetsutövning idag. Ökad anmälningsbenägenhet är en förklaring som stämmer överens med hur forskare har förklarat de ökande anmälningarna av våldsbrott (von Hofer, 2008). Det är också så att svensk polis gör allt fler ingripanden (Rikspolisstyrelsen, 2013), vilket kan tänkas förklara en del av ökningen. En tredje förklaring relateras till strukturella förändringar som har skett under tidsperioden 1982-2014. Vi har större sociala klyftor, högre arbetslöshet och tydligare klasskillnader mellan etniska grupper. Trots lägre brottslighet är det rimligt att argumentera för att Sverige 2014 är ett mindre jämlikt land (OECD, 2014). Denna utveckling ligger i linje med vilka faktorer som Reiner (2000) menar har lett till minskad legitimitet för den brittiska polismakten. Den förklaringen implicerar att en minskad generell legitimitet för den svenska polisen innebär ökande anmälningar mot poliser.

Internutredningsverksamheten i Sverige har kritiserats för den låga andelen uppkärlade brott (SOU 2003:41, SOU 2007:5, Töllborg, 2010). Detta är ett känt problem även internationellt (Smith, 2004; Porter, m.fl., 2012; Hassel & Archbold, 2009). Endast en mindre del, ca 10-20% av anmälningarna leder till att en förundersökning inleds (I.U. 2013; 2014). Detta faktum har legat till grund för flera av omorganiseringarna som har syftat till att skapa en myndighet med större integritet och autonomi gentemot polismyndigheterna. Norge inrättade år 1988 en fristående myndighet, som utreder och lagför poliser och rättslig personal. En norsk empirisk analys visar dock att det fortfarande är en mindre andel fall som leder till förundersökning, och en än mindre andel som tas upp i rätten. Författaren drar slutsatsen att det inte är utredningsverksamheten eller utredarnas

bakgrund som påverkar den låga uppklaringsprocenten, utan sammansättningen av rättsfallen (Thomassen, 2002). Problemet verkar snarare ligga i vad man klagat på, än hur anmälan hanteras.

Vad anmäls?

På grund av tidigare nämnda svårigheter med att hitta statistik, så finns siffror om den faktiska sammansättningen av brottsrubriceringar endast tillgå från 2011. I de statliga utredningarna så uppges ungefärliga uppskattningar av fördelningen av misstankar; tjänstefel är vanligast, följt av våldsbrott och tillgreppsbrottslighet (SOU 2007:5). Ungefär samma fördelning återfinns i studien som Granér m.fl., (2011) har gjort; 72% tjänstefel, 10% misshandel samt 7% stöld. Som tidigare nämnt så omfattar rubriceringen "Tjänstefel" en mängd kontextberoende beteenden, och säger därför inte så mycket om vad anmälaren har uppfattat som felaktigt. Sedan 2011 så registreras anmälningarna i polisens RAR-system (register för anmälningar) med etiketter som ger mer information av vad anmälan innehåller. År 2012 kategoriserades 896 fall som klagomål om bemötande, vilket motsvarar ca 10% av de totala anmälningarna (I.U. 2013; 2014). Alla fall där en polis anmäls hanteras av I.U., och alla fall registreras och visas upp för åklagare och omfattas därmed av statistiken. Men åklagaren gör en strikt rättslig bedömning som syftar till att klarlägga om handlingen som polisen har begått kan anses vara brottslig. I en övervägande majoritet av fallen som till exempel rör bemötande, så är det inte fallet. Statliga utredningar och årsrapporter från I.U. förklarar upprepade gånger den låga uppklaringsprocenten med att civilsamhället anmäler poliser för saker som inte är olagligt (SOU2007:5; SOU2003:4; I.U. 2013; 2014). Smith (2004) formulerar sig som följande;

"...insufficient attention to complaints which arise from unacceptable police policies, or a patterns of individual complaints which rarely result in a finding for the complainant but taken together indicate poor police practise, can have disastrous long term consequences for police legitimacy and democratic policing principles" (Smith, 2004:27)

Granér m.fl., (2011) menar även de att dagens system verkar ineffektivt i bemärkelsen att den strikt juridiska bedömningen med tillhörande nedläggningar leder till att parterna inte får chansen att lära av processen. Inför omorganiseringen av polismyndigheten under 2015 så ska en ny instans införas som är tänkt att fungera som ett forum för allmänheten att uttrycka sina åsikter om polisen. I enlighet med direktiv från regeringen finns en projektgrupp tillsatt som har som uppgift att lämna förslag på hur Kontaktpunkten ska organiseras så att allmänheten kan lämna sina synpunkter (SOU beslutsprotokoll 2014-03-20). En av frågeställningarna för den här studien ställer frågan om internutredningsprocessen i dagsläget verkar uppfylla de behov anmälarna uttrycker. I ett framtida skede blir det troligen mer aktuellt att undersöka vad som krävs för att dessa behov ska uppfyllas inom ramen för Allmänhetens Kontaktpunkts verksamhet.

Vilka anmäls?

Det är anmärkningsvärt att varken de statliga utredningarna eller årsrapporterna från I.U. tar upp vilka egenskaper som de anmälda poliserna har. Det hade varit otänkbart i en statistisk sammanställning av brottslighet i något annat sammanhang. Granérs m.fl.. skånska studie har analyserat de mest frekvent anmälda polisernas egenskaper och menar att det är en relativt homogen grupp. De är män (95%), i yttre tjänst (90%), och har i de flesta fall lång yrkeserfarenhet (Granér m.fl., 2011). Ungefär samma egenskaper har poliserna i norska (Thomassen, 2002) och amerikanska studier (Hassel & Archbold, 2009). Norée skriver i sin analys över polisens våldsanvändning att de anmälda poliserna är uteslutande män, men har i övrigt undlåtit sig att föra statistik över polisernas egenskaper. Hon verkar inte heller anse att det skulle ha något analytiskt värde, och avfärdar ambitionen med "att hundra procentigt lyckas med rekryteringen till yrket kanske aldrig blir mer än en önskedröm" (Norée, 2000:409).

Vilka anmäler?

Större forskningsmässiga ansträngningar verkar ha lagts på att analysera gruppen som anmäler poliser. Granér m.fl. framför att anmälarna i Skåne är till 73% män, relativt unga i snitt men med en stor spridning av ålder, samt till 26% invandrade; vilket författarna bedömer ungefär motsvarar Skånes demografiska fördelning av utrikesfödda. I Norées studie av överdriven våldsanvändning analyserar hon ca 14000 fall, och menar att anmälarna utgör en homogen grupp. Utan att redovisa statistik för detta menar hon att anmälarna är unga män, så kallade "busar", som tidigare har anmälts för brott vid ett flertal gånger och som har låg social status, samt är arbetslösa (Norée. 2000:410-411). Detta framstår som en grov förenkling, om inte kategorin klagomål om bemötande är särskilt avvikande. Mitt betydligt mindre material om 100 fall uppvisar omfattande heterogenitet i vilka som anmäler, och en stor spridning i ålder, kön, social status och etnicitet. Norées formuleringar kan tolkas som ett försök att misstänkliggöra anmälarnas upplevelser och härleda deras motivationer till att hämnas på polisen. Detta är oturligt eftersom att Norées studie refereras till i de statliga utredningarna, och därmed har legat som grund till politiskt beslutsfattande (SOU 2003:41, SOU 2007:5). Riksenheten för Polismål framför i sin årsrapport att en bidragande orsak till den låga uppklaringsprocenten är att domarna ställer högre beviskrav när den åtalade är polis (RfP, 2012). Den norska kriminologen Nils Christie beskriver ett idealt brottsoffer som svagt i förhållande till gärningsmannen, i ett respektabelt ärende på en respektabel plats, utan tidigare relation till gärningsmannen och kanske viktigast av allt; med tillräcklig social status för att hävda sin "offerstatus" (2001). Det är tydligt att de som anmäler poliser inte stämmer in på denna beskrivning, och att deras möjlighet att hävda sig som brottsoffer påverkas av detta.

Teori

Tyler menar att legitimitet leder till "*compliance*", ungefär samtycke eller lydnad. Om man uppfattar polisen som rättvis och opartisk och har förtroende för rättsystemet så lyder man lagen, är beredd att hjälpa polisen och följa deras direktiv. Polisen är beroende av den typen av legitimitet för att kunna uppfylla sitt uppdrag (Tyler 2003; 2006a; 2006b; Sunshine & Tyler, 2003). Legitimitet i sin tur förklaras på individuell nivå av bedömningar av främst två faktorer; "*procedural justice*", förfarandemässig rättvisa, vilket är ett begrepp som syftar på att man uppfattar rättsprocessen som rättvis, korrekt och lagenlig. Tyler lägger även normativa aspekter i begreppet och inkluderar ärlighet, bemötande, respekt för civila rättigheter, opartiskhet och icke-diskriminering. Den andra faktorn kallar han "*distributive justice*"; fördelningsmässig rättvisa. Den här aspekten rör fördelningen av rättsapparaten, i form av repressiva polisiära åtgärder och polisiär service (Tyler, 2003; 2006a; 2006b).

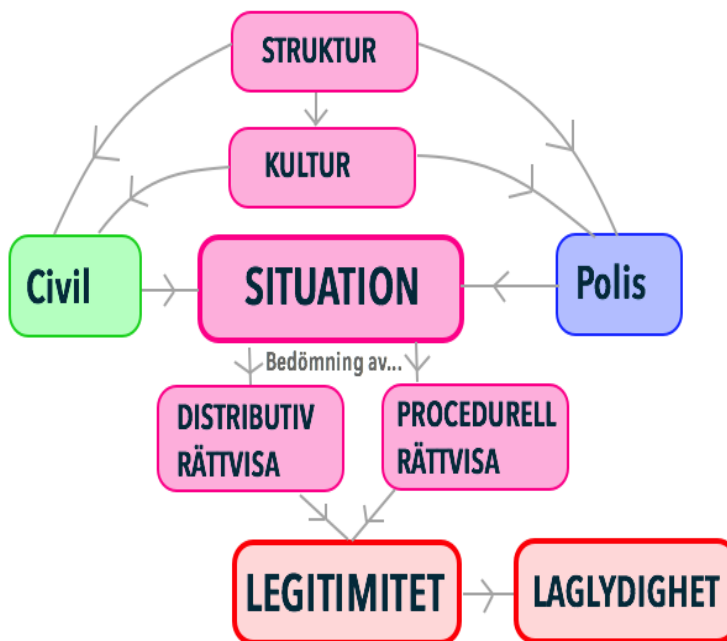
Tyler's fördelningsmässig rättvisa motsvarar vad Reiner kallar för "*over-enforcement*" och "*under-enforcement*", även om Tyler verkar lägga en bredare samhällsmässig innebörd och även inkluderar fördelningen av samhälleliga resurser i viss mån. Det är rimligt i bemärkelsen att de som upplever sig vara orättvist mycket utsatta för polisens tvångsmedel antagligen är socialt och ekonomiskt marginaliserade även i vidare bemärkelse. Denna teoretiska modell har även fått stöd i brittisk forskning. Där visar författarna att negativa kontakter med polisen inverkar starkt negativt på förtroendet för polisen, och förtroendet för Förfarandemässig rättvisa. Det i sin tur har effekt på både individens moraliska förpliktelse att följa lagen och på individens egenrapporterade kriminalitet (Jackson m.fl., 2012).

Reiner bidrar med en strukturell förklaringsmodell över hur legitimitet förändras över tid, genom en historiekriminologisk analys över förhållandet mellan den brittiska staten, folket och polismakten (2000). Han beskriver 1900-talet som polis-legitimitetens uppgång och fall. I polismaktens konfliktfyllda barndom under den industriella revolutionen, riktades repressiva åtgärder ofta mot arbetarklassens protestyttringar och syftade till att skydda borgarklassens privategendom. Efter denna period ökade polisens legitimitet och som främsta orsaker framhåller Reiner att polisen

utgjorde en samhällelig service, samt att polisen uppfattades som “accountable”, opartisk och opolitisk. Främst menar han att arbetarklassen uppfattade polisen som legitim för att polisen utgjorde en arena för legal konfliktlösning som tidigare inte funnits. Under 1900-talets senare hälft argumenterar han att en motsatt utveckling har ägt rum. I ett tidevarv av större politiska och sociala klyftor har politiseringen av polisen ökat igen. Polisens repressiva åtgärder har oproportionerligt riktats mot samhällets lägsta sociala strata, samtidigt som dessa grupper också är de mest brottsutsatta. En kombination av “over-enforcement” och “under-enforcement” har resulterat i att polisens legitimitet har urholkats, och att vissa sociala skikt inte längre använder sig av rättsystemet för att lösa konflikter (Reiner, 2000).

Figur 2

Studien utgår från anmälningar till I.U., och insikt om internutredningsverksamhetens brister och tillgångar är centralt för förståelse för forskningsproblemet som presenteras. Men arbetet har också ett vidare syfte i att undersöka hur klagomålen relateras till polisens praktiker, och därmed även till teoretiska begrepp som fördelningsmässig och förfarandemässig rättvisa. Studien utgår från situationella konflikter, men för att förstå hur de uppkommer behövs en utförlig genomgång om vad parterna kan tänkas ta med sig in i interaktionen. Litteraturgenomgången som följer är uppdelad efter vilka nivåer de olika faktorerna inverkar på, vilket även illustreras av denna modell.

2. Modell över teoretiska antaganden

Tidigare forskning om polisen

Struktur

Cops are conventional people... All a cop can swing in a milieu of marijuana smokers, inter-racial dates and homosexuals is the night stick” (Skolnick, 1966:61)

Citatet ovan har nästan 60 år på nacken. Även om varken homosexualitet eller kärlek mellan olika etniciteter har samma radikala innebörd idag, så kvarstår diskussionen om vilka som utsätts för polisens tvångsmedel. Forskning visar att polisens insatser och övervakning i högre utsträckning riktas mot socialt svaga grupper i samhället, vilket har styrkts i både amerikanska (Crank, 1997), brittiska (Reiner, 1978, McPherson, 1999) och svenska studier (Östlund 2013). Minoritetsgrupper är kraftigt överrepresenterade i rutinkontroller och forskare menar att överrepresentationen i rutinkontroller föregår överrepresentationen i kriminalstatistiken i tid (Lambert, 1970). Reiner (2000) framför att polisen konstruerades för att hantera den framväxande arbetarklassen och försvara den rådande sociala ordningen mot mer omfattande försök till samhällsförändringar. Som så är det kanske inte så konstigt att oavsett kontext så finner forskningen att vissa grupper konsekvent blir föremål för polisens uppmärksamhet. I citatet ovan är det gräsroökande hippies i USA, men i svensk kontext på 2010-talet så kan ett exempel vara unga, muslimska män uppvuxna i

förorten. Svenska studier varnar för att polisens sätt att använda etnicitet riskerar att ytterligare sänka förtroendet för polisen i grupper där det redan är lågt (Peterson m.fl., 2014). Ett begrepp som används för att beskriva detta är "*police property*", vilket kan inkludera alkoholister, invandrade, arbetslösa, psykiskt sjuka, ungdomsgång, prostituerade, och andra med låg social status. Begreppet syftar på att dessa grupper blir "*police property*" när de styrande krafterna i samhället lämnar ansvaret för social kontroll av dessa grupper till polisen (Lee, 1981). Polisen har då flera metoder för att konsekvent kontrollera dessa grupper, som sällan riktas mot medlemmar av dominanta sociala grupper, såsom rutinkontroller (s.k. "*Stop and Search*").

"*Stop and Search*"-kontroller är kontroversiella i kriminologisk forskning. Vissa framför att aggressiva "*Stop and Search*"-kontroller har orsakat kraftig brottsreduktion i New York (Kelling and Cole, 1998), medans andra menar att metoden har mycket liten påverkan på brottsligheten (Harcourt, 2001; Harcourt and Ludwig, 2006), men kan tänkas ha stor effekt på uppfattningar om polisens legitimitet (Tyler, 2006b; Jackson m.fl., 2012). Fördelningsmässig rättvisa åsyftar en rättvis fördelning av både polisiära tvångsmedel, och service som brottsofferstöd, hjälp och skydd. Forskare kritiska mot "*Stop-and-Search*"-kontroller har framfört att "*driving while black*" och "*strolling while poor*" riskerar att bli verkliga polis-praktiker (Collins, 2007; Delgado, 2008; Howell, 2009). Forskning visar att utvecklingen av både aspekterna av Fördelningsmässig rättvisa, "*under-enforcement*" och "*over-enforcement*", även kan påverka våldsbrottslighet. Kane (2005) analyserade om klagomål mot poliser och operationaliseringar av under-enforcement och over-enforcement påverkade nivåerna av våldsbrottslighet i socialt utsatta områden och fann stöd för det. Han menar att det förklaras av att våld tar över som konflikthantering när polisen förlorar medborgarnas förtroende och legitimitet.

Kultur

Poliser är en yrkesgrupp som har en särskilt särpräglad yrkeskultur. Skolnick beskrev redan 1966 de huvudsakliga dragen i polismannens "*working personality*", som han menade var både en konsekvens av de unika påfrestningar som polisyrket innebär, och en källa till konflikter vid interaktioner med allmänheten. Hans resultat har sedan replikerats och vidareutvecklats i ett stort antal etnografiska studier i olika kulturer och tidsperioder (Manning, 1989; Walker, 1992; Black, 1980; Reiner, 1978; Loftus, 2008; 2010). Reiner (2000) beskriver huvudkomponenterna i polisens interna kultur som följande:

- *Mission – Action – Cynicism – Pessimism*. Polisyrket är ett kall; man är utvald för skydda samhället mot kriminella. Därför värderas arbetsuppgifter relaterade till det högt, medans service-inriktat arbete ses som slöseri med polisens tid. Detta trots att forskning visar att det är den typen av sysslor som polisen sysslar med mest (Fielding 1996; Waddington, 1999). Vidare används lagen som ett verktyg snarare än ett regelverk, och sunt bondförnuft och pragmatism premieras.
- *Isolation – Solidarity*. Poliser blir ofta socialt isolerade, och den typen av stark grupptillhörighet fyller naturligtvis en funktion. Detta har dock kopplats till "*testi-lying*", vilket är ett begrepp som syftar på systematiska lögnar för att skydda kollegor.
- *Suspicion*. Poliser socialiseras till att vara konstant misstänksamma. Forskare har dock framfört att detta är problematiskt (Holmberg, 2000). Holmberg menar att civila blir provocerade av att polisen utgår från att misstänkta är skyldiga, och inte gärna omprövar sin uppfattning utifrån bevisläget.
- *Conservative – Machismo – Racist*. Amerikanska och brittiska studier visar att poliser ofta har konservativa åsikter (Fielding, 1996; Skolnick, 1966)

Poliskulturens drag i helhet har replikerats i ett stort antal studier med anmärkningsvärd spridning i tid och geografisk plats. Men det finns viss vetenskaplig kontrovers kring hur mycket kulturens

influerar faktiska arbetspraktiker. Waddington har lanserat begreppet “Canteen Culture” och menar att även om polisen kan uttrycka sig rasistiskt eller berätta “war stories” som hyllar våld, så kan polismannen trots det uppträda korrekt inför allmänheten och som representant för sin yrkeskår. Vissa forskare menar att polisens kultur har förändrats genom rekrytering, och att vi numera bör tala om poliskulturer (Foster, 2003). Andra menar att det fortfarande finns en tydlig dominant form av poliskultur, som minoriteter måste förhålla sig till (Loftus 2008; Uhnöo 2013). Etnografiska studier visar att denna kultur är seglivad, och upplever sig vara under attack från reformer uppifrån. Detta föder ett narrativ i kulturen av att vara en sista hederlig utpost i en galen samtid (Loftus 2008; 2010)

Situation

Som tidigare nämnts påverkar strukturella och kulturella faktorer vad individerna tar med sig in i en interaktion. Anmälningarna som den här studien utgår från inleds dock generellt med en situation, som på något sätt har utvecklats till en konflikt mellan polis och anmälare. Forskning visar att polisen har stor diskretionär frihet att välja åtgärd (Björk, 2006; Östlund, 2013; Holmberg, 2000). Forskningen relaterar situationella orsaker till konflikter till polisens rätt att *definiera*; välja vilka som är “*police property*”. Det ingår i polisens uppdrag att identifiera potentiella ordningsstörande element i offentligheten. För att göra detta är det ofrånkomligt att polisen använder sig av stereotypa attribut; de definierar med “*polisblicken*” (Östlund, 2013). På samma sätt är det ofrånkomligt att de som blir utsatta regelbundet för polisens tvångsmedel på grund av sin hudfärg, utseende eller kulturella attribut känner sig misstänkliggjord och orättfärdigt utpekad. Denna problematik återfinns i en rad etnografiska studier (Holmberg, 2000; Loftus, 2008; 2010). Studier om konflikter mellan polis och civila visar att personens utseende och uttryck (“*demeanor*”) har stor påverkan. En studie visar exempelvis att personer som betar sig otrevligt löper sex gånger större risk att utsättas för våld av polisen, och att risken även höjs ju fler poliser som är närvarande (Engel, Sobol & Worden, 2006). Vidare visar studier att personer som gör motstånd mot poliser när de uppfattar polisens beteende som maktfullkomligt, och när polisens motiv uppfattas som rasistiska. Exempelvis gör svarta misstänkta mer motstånd mot vita poliser, och vita mindre motstånd mot svarta poliser (Belvedere, Worrell & Tibbetts, 2005), vilket kan tyda på att det finns en makt-dimension; där ett stort avstånd skapar motstånd. Det kan också tolkas som att de misstänkta misstror polisens motiv till insatsen, vilket kan relateras till tidigare diskussioner om fördelningsmässig rättvisa. På liknande sätt verkar det som att poliser är mer benägna att använda våld när de är omgivna av sina kollegor och det är få civila på plats, och på motsatt vis välja mjukare metoder när de är själva omgivna av fler civila (Mastrofski & Terril, 2002; Hassel & Archbold, 2009). Detta kan tyda på att polisen själv är medveten om att våldsamma, dominanta metoder för polisarbete inte är de mest effektiva.

Metodologi och epistemologi

Arbetet med den här studien har inspirerats av den vetenskapsteoretiska inriktning som kallas “grounded theory”. Grundad teori lanserades av Glaser och Strauss i deras “the Discovery of Grounded Theory” (1968) och kom att bli en av samhällsvetenskapens mest nyttjade epistemologiska inriktningar. Inriktningen är framtagen primärt för att generera teori utifrån ett datamaterial, och får betraktas som en ytterst empiri-nära, vilket har inspirerat valet från min sida. Som vetenskapsteori har grundad teori inspirerat mina metodval och fungerat som stöd det analytiska arbetet, men arbetsordningen har även bestämts av andra faktorer, inte minst praktiska. Följande aspekter av grundad teori har jag upplevt som mest användbara;

Exploration

Det här arbetet inleddes med ett intresse för polisforskning och en idé om att anmälningar mot poliser kan tänkas utgöra en intressant empiri. Det var därför utan färdiga frågeställningar och hypoteser genererade av teori som jag först tog mig an empirin. Det är en induktiv arbetsordning

som har följts, vilket är i enlighet med grundad teori. Jag upplevde det även som en lämplig metod att välja eftersom att forskningsfältet är relativt outforskat, speciellt med kvalitativa metoder och frågeställningar. Det kändes därför olämpligt att med ett deduktivt arbetssätt tvinga in datan i teoretiska kategorier som kanske inte hade återspeglat innehållet i anmälningarna. Därmed inte sagt att induktiv forskning är utan problem, vilket schismen inom grundad teori mellan Glaser och Strauss väl illustrerar (Alvesson & Sköldberg, 2008). Det är Strauss mer postmoderna tolkning som detta arbete utgår från. Charmaz (2006) har gjort viktiga vidareutvecklingar av vetenskapsteorin när hon integrerar en socialkonstruktionistisk syn på individers subjektiva upplevelser. Hon skriver att *“the study of experiences from the standpoint of those who live it”* bör vara grundad teoris fokus (2006).

Pragmatism och praktisk tillämpning

Inom grundad teori framhåller man forskningens ansvar gentemot samhället i bemärkelsen att man bör producera kunskap som behövs. Detta kan låta som en grov förenkling, och Alvesson och Sköldberg (2008) kritiserar inriktningen för att riskera att bli en “hjälp-gumma” till praktikerna. Jag vill dock återknyta detta kriterium till det begrepp som Flyvberg (2001) föreslår som centralt i samhällsvetenskaplig forskning; fronesis. Det syftar på den gamla sokratiska uppdelningen av kunskapsformer, där fronesis utgör vad man på svenska även kan kalla visdom. Det handlar enligt Flyvberg (2001) om att som samhällsvetenskaplig forskare inte vara rädd för att göra värderingar. Man bör som forskare våga uttala sig om utvecklingen är önskvärd och vilka implikationer den kan tänkas ha i ett större samhälleligt sammanhang. Översatt till detta forskningsfält innebär det exempelvis att vända sig ifrån en juridisk analys över vad polisen får och inte får göra enligt lagen. Jag anser att som kriminologisk forskare är det lämpligt att lyfta analysen över den juridiska nivån och även diskutera vad polisen *bör* göra.

Material och urval

Inom grundad teori menar man att urvalet bör styras av teori i bemärkelsen att man fortsätter samla in data tills man har uppnått teoretisk mättnad. Det är ett begrepp som syftar på ett stadium där nytt material inte tillför någon ny kunskap. Begreppet har kritiserats för att utgöra en förenkling av det faktum att i en komplex värld kan alltid ny kunskap tillföras, och att vi som forskare inte ska hävda att vi vet “allt” om ett ämne. Därför föreslås istället begreppet teoretisk tillräcklighet, som syftar på att datan ska passa kategorierna väl och vara tillräckligt omfattande för att underbygga våra slutsatser (Marshall & Rossman, 2011). Begreppet har inspirerat studiens urvalsmetod.

Det primära materialet till den här studien utgörs av 100 anmälningar mot poliser som har etiketterats som *“klagomål om bemötande”* i polisens RAR-system. Anmälningarna är samtliga inkomna under år 2013, och utgör ett representativt urval av de totalt 859 klagomålen om bemötande som inkom under året. Var tionde fall lästes in, vilket var ca 85 stycken. När detta var klart så gjordes en inledande klassificering, innan ytterligare ca 15 fall lästes in. Dessa bidrog inte med något som inte redan var känt från de första 85 fallen, varpå urvalet ansågs vara teoretiskt tillräckligt. Innan bearbetning bestod det av cirka 600-700 sidor med uppgifter i form av förhørsprotokoll, händelserapporter, åklagarbeslut samt eventuell teknisk bevisning. I alla fall utom tre hade ingen förundersökning inletts, utan förhör hade hållits som en del i en förutredning. Till det primära materialet tillkommer tre informant-intervjuer med personer i ledande ställning inom internutredningsavdelningen, samt observationer, styrdokument och årsrapporter. Intervjuerna utfördes på intervjudeltagarnas arbetsplatser utifrån en semi-strukturerad intervjuguide, och transkriberades. Sekundärmaterial fungerar främst som stöd i analysen.

Anmälningarna är en forskningsempiri av typen sekundär-material. Det innebär att de, till skillnad från exempelvis intervjuerna, inte är framtagna för forskning. Det finns både för och nackdelar med att utgå från ett sekundärmaterial när man forskar. En av fördelarna är att man undviker

problematiken med forskarpåverkan i stor utsträckning. Anmälningarna skulle ha existerat, och sett likadana ut utan denna studie, till skillnad från när forskaren själv genererar datan i samarbete med studie-deltagare. Nackdelen är att man bör vara extra vaksam på andra påverkans-källor, och medveten om att man ser händelseförloppet genom flera "linsar". Inga anspråk görs på att återge objektiva sanningar om händelserna, utan studien utgår från antagandet att anmälnarna återger ett episodiskt minne såsom de minns det, men också att upplevelsen är subjektiv. Vidare finns en till möjlig källa till påverkan i polisen som upptar anmälan. Polisen skriver ner berättelsen utifrån vad anmälnaren uppger, men har en egen förståelse som kan påverka det färdiga förhörprotokollet. Detta är svårt att komma ifrån, men en fördel i sammanhanget är att förhör läses upp och godkännes av anmälnaren efter upptagning.

I redovisningen diskuteras anmälnarnas etnicitet. Uppgifterna är hämtade från anmälningarna, där anmälnarens födelseland uppges. De som är födda utanför Sverige kallas invandrade eller utrikesfödda. De som kallas svenska är födda i Sverige. Det innebär att så kallade andra generationens invandrade redovisas som svenska.

Bortfall

Två kategorier med två fall vardera valdes bort ur den slutgiltiga analysen. En utgjordes av två fall där poliser har anmält andra poliser för att ha sagt olämpliga saker, samt en kategori med två fall där poliser har anmälts på sin fritid. Dessa fall omfattas inte av studiens syfte, som är att studera konflikter mellan allmänheten och poliser i sin yrkesroll. Vidare plockades 8 anmälningar bort som bedömdes ha orsakats av anmälnarens psykiska sjukdom. Dessa inleddes generellt inte med någon specifik händelse.

Bearbetning och analys

Bearbetningen av materialet inleddes med att varje anmälning, som bestod av ett antal sidor, lästes och sammanfattades som en kort händelsebeskrivning. Beskrivningarna var 100-200 ord långa och utgick från anmälnarens beskrivning av händelseförloppet. 100 händelsebeskrivningar utgjorde sedan de primära analysenheterna. Detta arbetssätt var ofrånkomligt delvis på grund av sekretessbestämmelser; anmälningarna fick inte lämna I.U.'s kansli.

Analysen följde en induktiv arbetsordning, i bemärkelsen att empirin föregick valet av teori i tidsmässig ordning. Det innebär att koderna inledningsvis skapades utifrån vilka dimensioner som framstod i datan, och att bearbetningen inte inleddes utifrån färdiga teoretiska konstruktioner. Istället närmade jag mig datan med ambitionen att hitta typologier, eftersom att det framstod tidigt som att många av händelsebeskrivningarna liknade varandra och utgjorde exempel ungefär samma typ av situation. Arbetet med att vidareutveckla kodschemat utgick från ambitionen att skapa koder som var internt homogena men externt distinkta från varandra. Efter den inledande situationella kodningen skapades koder kopplade till innehållet i klagomålen ("att" eller "hur"), som sedan kopplades till de teoretiska begreppen förfarandemässig och fördelningsmässig rättvisa. I praktiken följde arbetet, som gissningsvis i de flesta fall, en cirkulär arbetsordning mellan analys av empiri och val av teoretiska utgångspunkter.

Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är begrepp som den kvalitativa forskningstraditionen har lånat av den naturvetenskapliga, positivistiska vetenskapen och som inte nödvändigtvis är applicerbara rakt av. Marshall och Rossman (2011) menar att reliabilitet, eller tillförlitlighet, förutsätter icke-föränderlig och konstant värld, där samma metoder alltid ger samma resultat. Strävan efter att finna robusta samband som går att överföra ("*transferability*") till andra sammanhang och fortfarande vara lika giltiga är inte lika central inom den kontext-beroende kvalitativa vetenskapen. Kvale och Brinkmann

(2009) argumenterar för att validitet är ett mått på forskarens hantverksskicklighet och bör integreras i hela forskningsprocessen. På samma sätt kan reliabilitet säkras inom den kvalitativa forskningen genom att vara explicit med sina metodval och sin förförståelse. Det innebär en ständig strävan efter att bekräfta sina tolkningar genom att låta kollegor ta del av dem, diskutera dem med studiedeltagare samt jämföra dem med tidigare forskning. Detta arbetssätt föreslås även av Marshall och Rossman (2011), som menar att validitet säkras genom att forskaren har en reflexiv inställning genom hela projektet. Det innebär att vara öppen för resultat som inte passar in, och att kontinuerligt försöka falsifiera sina egna resultat utifrån det egna materialet. I arbetet med att säkra den här studiens validitet så har resultaten diskuterats extensivt med andra masterstudenter, forskare och naturligtvis handledare. Vidare har resultaten presenterats för en expertgrupp tillsatt av regeringen inför inrättandet av Allmänhetens Kontaktpunkt år 2015.

Etik

Även etiska övervägningar påverkas av att empirin utgörs av ett sekundärmaterial. Till skillnad från en intervjustudie så är anmälarna i den här studien inte medvetna om den här studiens existens. Det gör att samförstånds-kravet knappast är uppfyllt. Istället har anonymitets-kravet hamnat i fokus, då stor möda har lagts ner på att se till att inga uppgifter som kan användas för att identifiera poliser eller anmälare återkommer i varken studien eller i det empiriska materialet. Detta har gjorts genom att personuppgifter aldrig har lämnat I.U.'s kansli, och inte återfinns i någon elektronisk form. Händelseberättelserna författades från anmälningarna på plats på kansliet i Stockholm, och berättelserna i sig innehåller ingen känslig information i form av personuppgifter, ålder, etnicitet eller fysisk plats. De namn som återges i citaten är påhittade av mig.

Resultat

Fallen kan inordnats efter två dimensioner; hur situationen uppkom och om klagomålet riktades mot förfarandemässiga eller fördelningsmässiga aspekter. Förfarandemässiga aspekter kan i vardagligt tal benämnas som klagomål om *hur* polisen gjorde något. Klagomål som relateras till Fördelningsmässig rättvisa utgörs av klagomål om *att* polisen har, eller inte har, valt att göra något,. Således är den ena dimensionen situationell och den andra dimensionen är teoretiskt inspirerad av Tyler's legitimitetsteori, och empiriskt inspirerad av innehållet i anmälningarna. Resultaten presenteras först i tabellform, därefter följer en kortare beskrivning av varje kategori. Resultaten redovisas genom att de längre stycken som återges i indragen kursiv stil består av mina händelseberättelser. De fraser som har försatts med citations-tecken i dessa stycken är citat direkt hämtade från förhørsprotokollen.

Tabell 3: Av 100 analyserade fall

Situationen inleds med:	Brottsanmälan	Ingripande	Rutinkontroll	Övrigt
Anmälaren klagar på:				
Fördelningsmässig rättvisa, eller att polisen gjorde något	15 anmäler att... de har nekats att anmäla ett annat brott	10 anmäler att... polisen gjorde ett felaktigt ingripande	7 anmäler att... de felaktigt valts ut för rutinkontroll av polisen	4 anmäler att... polisen har tagit kontakt med dem utan anledning
Förfarandemässig rättvisa, eller hur polisen gjorde något	4 anmäler att... de har blivit otrevligt/felaktigt bemötta vid upptagning av anmälan	33 anmäler att... de har blivit otrevligt/felaktigt bemötta vid ett ingripande eller i häkte eller polisbil	10 anmäler att... de har blivit otrevligt/felaktigt bemötta vid en rutinkontroll	10 anmäler att... de har kontaktat polisen för att lämna uppgifter eller erhålla service, och blivit felaktigt bemötta

De som nekats anmäla

Den här kategorin omfattar 15 av 100 fall, vilket gör den till den näst mest omfattande. Gemensamt för dessa fall är att klagomål är att anmälarna har nekats att anmäla ett annat brott, och man menar därför att polisen inte har uppfyllt sitt uppdrag. Ett typfall kan se ut som följande;

En familj invandrad från Mellanöstern blir bestulna på pass, pengar, telefoner och smycken på Landvetter flygplats. De kontaktar polisen på flygplatsen för att anmäla brottet, och får då höra att polisen inte kan uppta anmälan utan id-handlingar att styrka anmälarnas identitet med. De får vidare veta att stationen på flygplatsen är stängd för dagen, och om de vill anmäla brottet så måste de ta sig in i till Göteborg stad. Eftersom att familjen har blivit bestulen har de svårt att ta sig in till stan, men får till slut åka gratis med en busschaufför. Väl inne på stationen i Göteborg så vill de anmäla även flygplatspoliserna, som de menar inte har skött sitt jobb, och haft ett nonchalant bemötande. Anmälarna kunde ha uppgivet ett gott signalement på tjuven, och de tror att han hade kunnat gripas direkt. De menar vidare att de tror att polisen hade tagit dem på allvar om de hade varit svenskar

Gemensamt för drygt hälften av fallen i den här kategorin är att anmälarna har utomeuropeiskt ursprung, och de flesta har uppfattat det som att polisen hade rasistiska motiv till att neka dem att anmäla. De som är födda i Sverige har ofta andra anledningar till att ses som mindre perfekta brottsoffer, som att vara berusade när de försöker anmäla ett brott, eller tonåriga män som tidigare under kvällen varit inblandade i större bråk;

En ung svensk man vill anmäla en annan ung svensk man för att ha misshandlat honom i samband med ett större bråk som uppstod på stadens torg. När mannen uppger detta till polisen som kom till platsen så vill polisen inte uppta anmälan. Mannen menar att det beror på att polisen känner föräldrarna till mannen som han vill ange

I det ovanstående exemplet misstänker mannen att polisen har motiv till att neka att uppta anmälan som är relaterade till lojalitet med sina privata vänner. I andra fall är det mer uppenbart att polisen nekar eftersom att den beskrivna handlingen knappast utgör ett brott;

En ung man vill anmäla en nattklubb för åldersdiskriminering eftersom att han har nekats tillträde. En patrull i närheten vill inte ta upp anmälan, så mannen anmäler polisen för tjänstefel

I fyra av fallen i den här kategorin är poliser misstänkta i de ursprungliga händelserna. Det är av flera skäl särskilt allvarligt när en polis nekar att uppta anmälan mot en annan polis. Delvis kan

nekandet utgöra en andra viktisering av en person som redan upplever sig fel behandlad av rättssystemet. Nekandet riskerar då att bli en bekräftelse av att poliser håller varandra om ryggen, och upplevelsen i helhet kanske cementerar uppfattningen om att rättssystemet inte är tillförlitligt. Det kan också innebära att ett ärende där en polis kanske har agerat felaktigt inte kommer till I.U.'s kännedom och därför inte utreds.

De som bemöts felaktigt vid brottsanmälan

Nästa kategori av fall utgår från samma situationella förutsättningar som den föregående; händelserna inleds även här genom att en individ vill anmäla ett brott till polisen. Till skillnad från i den förra kategorin så riktas klagomålen här inte mot vilken åtgärd polisen gjorde, utan *hur* de utförde åtgärden. Det är en mindre omfattande kategori än den förra, med 4 fall. Det handlar generellt om personer som har varit med om något traumatiskt, och vänder sig till polisen för att få hjälp. Väl där har man inte fått det bemötande som man hade väntat sig. Den här kategorin illustrerar tydligt att anmälarna upplever sig kränkta när deras motiv för att anmäla ifrågasätts. I ett fall med en invandrad man som ville anmäla att han hade blivit misshandlad så beskrivs polisen som upptog anmälan som skeptisk;

Polisen sa att det finns inga blanketter för att anmäla ett brott utan misstänkta eller vittnen. Och sen frågade hon om det var alkohol involverat, för då får man ändå inga försäkringspengar.

I ett annat fall är klagomålet mer tydligt riktat mot att polisen uppfattades som otrevlig eller hotfull;

När han vill ändra för andra gången blir polisen mycket arg, drämmer näven i bordet och säger till sina kvinnliga kollegor att mannen borde gasas ihjäl

Ett otrevligt bemötande vid upptagning av anmälan kan vara tänkas inverka negativt på anmälarens förtroende för polisen, särskilt med tanke på att anmälaren redan har tagit ett aktivt beslut att försöka få polisens hjälp.

De som anmäler ett felaktigt ingripande

Anmälarna i den här kategorin klagar på att polisen gjorde ett ingripande som de menar var felaktigt. Brottsmisstankarna är i de flesta av de 10 fallen bagatellartade, och till stor del verkar klagomålen riktas mot att polisen gör subjektiva och godtyckliga bedömningar som ligger till grund för beslut;

En far anmäler att hans son stannats av poliser i sin bil på vägen hem. Poliserna ska ha frågat upprepade gånger vad som har hänt och vad han har gjort. Sonen visste inte vad poliserna syftade på, och frågade dem. Då sa de att han skulle sluta småflina, och utdelade en ordningsbot för att han hade varit uppkäufig. Sonen tror att poliserna hade blandat ihop honom med någon annan.

I det här fallet upplevs boten som ett straff för att ha misslyckats med “attitydtestet”, som polisens frågor och uppmaningar om att sluta småflina kan ses som. En liknande situation beskrivs av en ung kvinna som bötfälls för att ha signalerat med helljusen till en kompis som hon skulle plocka upp;

Polisen ville utdela en ordningsbot för att hon använde helljusen “på ett störigt sätt”. När hon protesterar mot detta menar polisen att om hon inte skriver på så ses de i tingsrätten. Kvinnan uppfattar polisens ton som hotfull

Anmälarna i den här kategorin menar generellt att de har blivit föremål för repressiva åtgärder på felaktiga grunder, och de kopplar ofta polisens motiv till åtgärderna med sitt etniska ursprung;

Tre invandrade män, två medelålders och en yngre, försöker starta en trasig bil som ägs av en av dem. De har hållit på med detta i cirka en halvtimme, när en patrullbil kommer till platsen i hög hast. Poliserna hoppar ur och skriker åt männen att

lägga sig på marken. När de inte lyder direkt utan försöker förklara situationen, så trycker poliserna upp en av dem mot bilen så att han skadar revbenen och skriker åt dem att "hålla käften".

I det här fallet kommer polisen till platsen med inställningen att ett brott håller på att begås. Männerna som anmäler ifrågasätter som polisen hade gjort samma bedömning om de hade varit etniska svenskar. Här kan man kanske förstå och ursäkta polisens inledande misstag, men konflikten fördjupas när polisen inte ber om ursäkt när de får situationen förklarad för sig. I enlighet med den problematik som Holmberg (2010) åsyftar när han framför att polisen bedömer folk som "guilty by association" så fortsätter poliserna i fallet behandla männen som ertappade brottslingar även efter att de får reda på att männen äger bilen.

De som anmäler hur ett ingripande har gått till

Det här är den mest omfattande kategorin, med 33 fall. 27 av dem rör klagomål om själva ingripandena, medan sex fall rör klagomål om bemötande senare i processen; i polisbilar, förhör eller häkte. I de fallen har polisen generellt sagt något som uppfattades som ett hot;

Det blir bråk på en ungdomsfest. Polisen kommer dit och omhändertar ett antal personer, varav en är en ung man som uppger att de sa följande till honom i polisbilen "Om du inte passar dig nu så ska du få en riktig överraskning".

Generellt klagar anmälarna på att polisen har gått in i situationen med en otrevlig och konfrontativ inställning. Brottsmisstankarna som föranleder situationen är generellt inte grova, utan det verkar vara som att polisen främst hamnar i konflikter till följd av sin roll som upprätthållare av ordningen. Inte något fall innehåller en brottsmisstanke som skulle ge mer än ett par månader i fängelse. I sju av fallen är det polisens användande av LOB-lagstiftningen som klagomålen riktas mot. Detta verkar uppfattas som att polisen använder sig av lagstiftningen godtyckligt och för att kortsiktigt lösa problem, som en kvinna som först hamnat i konflikt med en krogvakt uppger;

En medelålders svensk kvinna och man bråkar i en lägenhet, och mannen ringer polisen. Han vill ha ut kvinnan. När de kommer till platsen så har hon ramlat (enligt egen uppgift) och blöder från näsan. Polisen omhändertar henne enligt LOB. Kvinnan uppsöker sedan läkare, som enligt henne menar att hon kunde ha dött till följd av sina skador (bruten nästa, hjärnskakning) och att poliserna borde ha kört henne till sjukhuset. I rapporten står det att hon blöder från näsan.

Cirka en tredjedel av händelserna inleds med en konflikt i en nära relation, som ovanstående fall. Situationerna inleds generellt genom att antingen en av parterna eller någon granne kallar polisen till platsen. I vissa fall uppkommer konflikten till följd av att polisen har sett någon part som brottsoffer och någon som gärningsman, medans paret själva anser att de endast har bråkat. Då blir man upprörd över att polisen gör en klassificering man upplever som orättfärdig. Men i flera andra fall riktas klagomålen mot att polisen kallades till platsen eftersom att en kvinna misshandlades av sin man, men väl på plats inte behandlade kvinnan som ett brottsoffer.

Vidare menar flera anmälare att polisens metoder eskalerade en situation som inte hade behövs bli våldsam;

Mannen uppger att han gjorde motstånd för att han blev rädd. Poliserna dök upp fort och skrek och knuffade honom till marken. Mannen säger att han trodde att de skulle döda honom

Att det uppfattas som skrämmande att inte få information om polisens beslut och vad som väntar i processen uppkommer även i andra studier (Wahlström, 2008)

De som anmäler att de blev kontrollerade felaktigt

Begreppet omfattar spontana kontroller som polisen gör ute i samhället, oavsett om de syftar till att hitta narkotika, rattfylleri eller sprayburkar. I den här kategorin samlas 7 fall där individerna känner

sig orättfärdigt utvalda för en rutinkontroll. Anmälarna kopplar även här polisens motiv till att välja ut dem till sitt etniska ursprung;

En ung invandrad man känner sig förföljd av polisen då han vid upprepade gånger har stannats av polisen i sitt bostadsområde och tagits med för provtagning av narkotika. Proven har varit negativa, och mannen menar att han stannas på grund av sitt afrikanska ursprung

En annan anledning till att man tror att man väljs ut är på grund av personer i sin familj eller bekantskapskrets med ett kriminellt förflutet;

En ung svensk man stannas vid tre tillfällen på stan för att tas med för provtagning av narkotika. Vid ett tillfälle inleder en av poliserna med att ropa "Hur går det med knarket Jimmy?!. Mannen framför att han själv aldrig har tagit droger, och alla testen är negativa. Mannen har två äldre bröder som har umgåtts i missbrukarkretsar berättar han.

Flera av anmälarna verkar uppleva att polisen använder möjligheten att stanna någon för en narkotikakontroll som ett maktmedel, och på godtyckliga grunder;

En ung svensk man, tidigare ostraffad, kommer in på en bensinmack. Där finns även en polis, som säger sig tro att mannen är narkotikapåverkad. Han kroppsvisiterar och kroppsbesiktigar mannen ensam på en toalett, samt tvingar mannen att utföra ett urinprov i en buske. Inga droger hittas, och testet är negativt.

Anmälarerna i fallet ovan ger uttryck för en känsla av rättslöshet. Han känner att polisen val av åtgärd var olämplig, och inte fick någon konsekvens. Att anmälningen lades ner kan troligen ha bidragit till denna känsla, även om uppgifterna upptogs i anmälan innan detta skedde.

De som anmäler hur en rutinkontroll har gått till

De 10 fall som har kategoriserats som klagomål om hur en rutinkontroll gick till belyser hur Förfarandemässig rättvisa uppfattas på ett tydligt sätt. Detta eftersom att rutinkontroller utgör korta situationella interaktioner. Parterna kan tänkas ha mindre förväntningar på situationen, eftersom att man varken är föremål för ett ingripande eller vill anmäla ett brott. Därför är det kanske den kategori som tydligast går att koppla till den aspekt av en episodisk upplevelse av polisen som Tyler (2006b) kallar bedömningar av Förfarandemässig rättvisa. Där inordnar han bemötandefrågor som om polisen framstod som ärlig, rättvist, respektfull och icke-diskriminerande;

En man, invandrad från Västindien, stannas med två vänner i en bil. Polisen vill söka igenom bilen och när de går ur frågar en av poliserna om "de ska råna en bank, eller skjuta någon?". Mannen är ostraffad och uppfattar polisens kommentar som rasistisk och kränkande

Flera fall i den här kategorin är just klagomål om att polisens sagt något som har uppfattats som rasistiskt, eller att anmälarna känner sig utpekade som kriminella på grund av sitt etniska ursprung;

En ung invandrad man stannas på väg in till Göteborg i sin bil. Polisen bankar på taket, och ropar åt honom att kliva ur. De säger att de vet att han är kriminell, och att han ska "sluta spela". De kontrollerar hans id och utför alkoholtest. Sedan får han åka, men när han sätter sig i bilen skriker en av poliserna att han "inte ska vara så kaxig nästa gång han kommer till Göteborg". Mannen tror att polisen trodde att han var kriminell på grund av hans hudfärg

Fallen i den här kategorin är homogena i bemärkelsen att man klagar på att polisens initiala bemötande är otrevligt och konfrontativt. I flera fall klagar anmälarna på att polisen verkar ha bestämt sig i förväg för att anmälarerna är kriminella. Att förutbestämda meningar om skuld uppfattas som provocerande stöds i andra studier (Holmberg, 2000).

De som anmäler att polisen tagit kontakt med dem

De här fyra fallen är en övrigt-kategori, där anmälningarna inte föregås av varken ett ingripande, en

rutinkontroll eller en anmälan. Fallen framstår som något speciellt händelser, som knappast kan beskrivas som vardaglig yrkesutövning, som i fallet med två poliser som knyter loss en båt;

En medelålders man med ett kriminellt förflutet men numera stabilt liv uppsöks av två poliser vid sin båt. De har inget särskilt ärende enligt mannen, utan ropar på mannen och kallar honom fula ord. När mannen fått klart för sig att de inte vill något så går han därifrån. En vän till mannen bevittnar hur poliserna knyter loss båten, som flyter iväg.

Klagomålen i tre av fyra fall mot att polisen har tagit kontakt utan särskilt ärende;

En medelålders kvinna anmäler att två poliser har åkt förbi hennes hus och skrikit in genom ett öppet fönster "Bryt inte Dennis!" Dennis är hennes hemmaboende vuxna son.

Polisernas besök uppfattas om trakasserier av anmälarna, oavsett vad syftet var från polisernas sida. I praktiken blir det en form av social kontroll att ständigt påminna vissa personer att polisen alltid vet var de är.

De som har blivit felaktigt bemötta när de har vänt sig till polisen för service

Den här kategorin utgörs av flera fall som väl exemplifierar vad Tyler (2006a) kan tänkas åsyfta när han menar att enskilda interaktioner mellan medborgare och poliser påverkar allmänhetens uppfattningar om polismaktens legitimitet. Kategorin kan också relateras till vad Reiner (2000) framför om polisens vardagliga arbetsuppgifter; att de arbetar mer med servicerelaterade uppgifter än med brottsutredningar. I dessa 10 fall har medborgare av olika anledningar vänt sig till polisen för att få assistans, att uppmärksamma dem på att någon annan behöver hjälp, för att påtala något hotfullt eller för att fråga vad poliserna gör och varför;

En mamma anmäler att hennes dotter blev otrevligt bemött då hon närmat sig två poliser som hade kommit till en park där flera ungdomar hade vistats. Det hade varit någon sorts bråk på platsen och hon frågade poliserna vad som hade hänt. De sa åt henne att "hålla käften, gå hem och skaffa lite vett".

I ovanstående fall kan man föreställa sig att en vuxen person hade bemötts på ett mer respektfullt sätt. Det sker även i andra fall;

En medelålders svensk kvinna anmäler en händelse som inträffat när hennes dotter gick ut gymnasiet. Under utspringet var det en kille som mådde dåligt och verkade påverkad. Han gick fram till en polisbil som befann sig på platsen och bad om hjälp. Polis kvinnan sa då att det var brottsligt att luta sig mot bilen. Pojken svimmade lite senare. Polisen tillfrågades då om assistans igen men vill inte hjälpa till.

Möjligtvis kan det här fallet kopplas till att vissa arbetsuppgifter inte anses vara "riktigt polisarbete" (Crank 1998; Manning, 1989). Oavsett så verkar anmälarna ha närmat sig polisen med en i sina ögon legitim förfrågan;

En medelålders man tycker att polisen kör för fort på gatan utanför hans hus, där barn ofta leker. När han påtalar detta kallar en polis mannen för "idiot".

Mannens förfrågan i detta fall kan ses som ett försök att öppna en kommunikation om polisens arbetsmetoder. Liknande tillfällen kan tänkas utgöra möjligheter för polisen att influera sin egen legitimitet.

Resultatdiskussion

Vad uttrycker anmälarna för syfte med anmälan?

Anmälarna uttrycker generellt att de vill föra en dialog med de anmälda poliserna. Flera uttrycker ett behov av en förklaring, och svar på sina frågor;

Kvinnan uppger att hon anmäler för att hon vill fråga poliserna varför de gjorde så, och om de själva tycker att det var bra gjort?

Mannen vill förklara för polisen varför han blev kränkt och hur polisens ord fick honom att må: "Jag vill bara veta varför hon sa så? Tror hon att alla vi är kriminella?"

Man eftersträvar generellt en process av kommunikation. Ens förtroende för polisen har kanske fått sig en törn i samband med situationen som anmäls, men själva handlingen att anmäla kan ses som ett tecken på att man fortfarande har ett visst förtroende för rättsapparaten. Man har känt sig maktlös i interaktionen med polisen, och handlingen att anmäla kan ses som ett sätt att återupprätta en känsla av att vara en medborgare med samhällliga rättigheter. Man vill ha svar på frågan om man verkligen får göra så som polisen gjorde, och kanske även få ens egen reaktion bekräftad som rimlig. I flera fall uttrycks att man inte är särskilt intresserad av att straffa poliserna, utan i första hand vill ha en ursäkt;

"Jag vill bara att han ska titta mig i ögonen och säga att han förstår hur jag känner"

Generellt kan man säga att min analys inte stödjer de motiv om vedergällning och en vilja att "sätta dit poliserna" som ibland tillskrivs anmälarna (Norée, 2000). Istället verkar det som att man vill ha en bekräftelse av sina egna rättigheter gentemot polisen, och uppleva att det finns en likhet inför lagen. Flera anmälare uttrycker chock över hur de har behandlats av en rättsapparat som de tidigare har uppfattat som rättvis och legitim, men i mitt material finner jag inga uttryck för ett intresse av att den enskilda polisen ska straffas hårt.

Gemensamma situationella egenskaper

I de fall där händelserna inleds med en brottsmisstanke så är straffvärdet generellt lågt. Det handlar om ordningsböter, ringa narkotikabrott, rattfylla, fortkörning eller fylla snarare än "riktiga" brott, och anmälarna framstår inte som yrkeskriminella. Det kan tänkbart bero på flera orsaker; delvis så reflekterar det vilken typ av ingripanden polisen gör mest. Den förklaringen relateras till Reiner's (2000) argumentation om att polisen utför service- och ordningsrelaterade sysslor mer än brottsutredningar. Om vissa sysslor anses vara tråkiga kan det tänkas påverka enskilda polisers attityder. En annan förklaring framförs av poliser själva i intervjuer om anmälare; de tror inte att yrkeskriminella anmäler poliser. Den förklaringen relateras till Tyler's (2006b) argument om att förfarandemässig orättvisa upplevs som ett brott mot ett socialt kontrakt. Har man själv begått ett grovt brott så är man kanske själv medveten om att man har brutit mot det sociala kontraktet, och har överseende med att polisen är otrevlig eller våldsam.

Fördelningsmässig rättvisa

Anmälare som har klagat på att de har nekats att anmäla brott, felaktigt blivit föremål för ett ingripande eller anser sig felaktigt utvalda för en rutinkontroll har vissa gemensamma egenskaper. Mer än hälften är utrikesfödda, och många menar att polisens besluts motiverades av anmälares ursprung. Det går inte att utifrån detta material svara på om polisens motiv faktiskt har varit diskriminerande eller rasistiska, men det står klart att polisen har *uppfattats* som rasistisk. Att etniska minoriteter i större utsträckning blir föremål för repressiva åtgärder är välkänt, och forskare har varnat för att detta återskapar etniska minoriteters överrepresentation i kriminalstatistik (Lambert, 1970; Petterson, 2005). Andra anmälare i kategorin har andra egenskaper som gör att de kan anses tillhöra "*police property*", som att ha umgåtts i missbrukskretsar, vara unga eller berusade. Begreppet åsyftar att social kontroll av den här gruppen lämnas till polisen, och vissa anmälare klagat just på att de upplever sig förföljda av polisen. Många klagomål riktas mot att polisen använder sig av maktmedel på ett godtyckligt sätt. Forskning stödjer att polisen har stor diskretionär makt att välja

åtgärder (Östlund, 2013), och att polisen ofta också väljer att inte använda sig av repressiva åtgärder (Björk, 2006). Kanske är det den kombinationen som orsakar vissa klagomål; man vet att polisen kan välja att inte utföra en repressiv åtgärd, men väljer att göra det. Polisens motiv verkar då till stor del uppfattas som rasistiska, och upprepade kontroller kan uppfattas som just social kontroll. Den andra aspekten av fördelningsmässig rättvisa, att inte få tillgång till rättssystemet, riktas också många klagomål mot. Om polisens kontroll blir något man utsätts för, men inget man kan utnyttja för sin egen säkerhet och trygghet, så är det förståeligt att polismakten i helhet uppfattas som illegitim (Tyler, 2003; 2006; 2010). En ojämn fördelning av polisiär verksamhet kan också påverka uppfattningarna om polisens legitimitet för fler än de som utsätts oproportionerligt, genom att polisen ses som mer politiserad och partisk (Reiner, 2000).

Förfarandemässig rättvisa

Resultaten ger stöd för att de anmälare som klagar på hur något har skett ofta uttrycker viss förståelse för att polisen åtgärd. Det kan innebära en viss acceptans för fördelningen av polisiära tvångsmedel och resurser, och därmed även att man själv blev föremål för polisens uppmärksamhet. Däremot klagas på att polisen var otrevlig, brysk, konfrontativ eller hotfull. Flera uppger att de tycker att det var obehagligt att polisen inte ville svara på frågor om vad de skulle göra och varför, vilket andra studier också har visat (Östlund, 2013; Wahlström, 2008). Flera har även klagat på att polisen har sagt skämtsamma kommentarer som har uppfattats som rasistiska. Studier styrker att polisen ofta använder humor som ett arbetsredskap, men att denna humor uppfattas fel när den återspeglar faktiska makt-dimensioner (Pettersson, 2013). Upplevd fördelning av makt i situationen verkar överhuvudtaget ha visst inflytande på interaktioner mellan individer och polis. Amerikanska studier visar att svarta misstänkta gör mest motstånd mot vita poliser (Belvedere m.fl., 2005), och att poliser använder mer våld när de är fler på platsen, och mindre våld när de är i minoritet gentemot civila (Mastrofski & Terril, 2002). I mina fall reagerar många på en attityd som man uppfattar som dominant och nedvärderande. I flera fall sker detta i häkten och polisbilar; på arenor där polisen redan har kontroll över den misstänkte. I andra fall sker det som övertalningsförsök mot att anmäla ett brott. Reiner (2000) beskriver effektivt polisarbete som *“winning while appearing to lose”*, vilket syftar på en mjuk, konsensuell arbetsstil där tvångsmedel endast utgör en sista utväg. Fall som har lett till klagomål om förfarandemässig rättvisa utgör snarare exempel på det motsatta; *“losing while appearing to win”*. I situationen vinner polisen genom att med tvångsmedel tvinga individen att underkasta sig polisens beslut. Men i det långa loppet förlorar polisen förtroende och legitimitet i civilsamhällets ögon, och det leder till att deras arbete blir allt svårare.

Vilket syfte bör internutredningsverksamheten uppfylla?

Såsom tidigare diskuterat i arbetet så kan internutredningsverksamheten uppfylla en viktig funktion genom att möjliggöra ansvarsutkrävande av polisens maktutövning. I dagsläget riktas denna ansvarsutkrävande mot poliser som har begått brott, vilket är förutsättning för ett fungerande rättssamhälle där polisen har våldsmonopol. Men polisen har lagmässigt stort handlingsutrymme, och det anmäls i dagsläget ett stort antal handlingar till I.U. som inte i juridisk mening utgör brott. Det är inte olagligt för polisen att vara otrevlig eller hårdhänt. Därmed inte sagt att det inte kan vara olämpligt, och ha stor effekt på uppfattningar om polisens legitimitet hos de individer som utsätts för ett sådant bemötande. När dessa personer vänder sig till internutredningsverksamheten med sina klagomål kan det finnas en stor potential till restaurativt arbete med att återupprätta en känsla av legitimitet. Nedan diskuterar jag två aspekter av internutredningsverksamheten som skulle kunna ha sådan påverkan.

Medling

I dagsläget kan ett typiskt händelseförlopp efter att ha klagat på bemötande vara att få ett brev hem i brevlådan där det står att händelsen man upplevde som felaktig och kränkande inte i juridisk

mening utgör ett brott, och att förundersökning därför inte inleds. Detta kan i juridisk mening vara helt korrekt, men troligtvis motsvarar inte detta brev den funktion som personen hoppades att en anmälan skulle uppfylla. Som tidigare diskuterat så uppger de flesta att de vill ha en dialog, en förklaring eller en ursäkt. Detta behov skulle kunna uppfyllas inom ramen för ett mer medlingsorienterat arbetssätt i de fall där det är uppenbart att händelsen har inget eller litet straffvärde i juridisk mening. I och med omorganiseringen av polismyndigheten och inrättandet av "Allmänhetens Kontaktpunkt", kan denna funktion möjligen uppfyllas. Med förhoppning om att man i arbetet med detta drar lärdomar från forskning om medling i konventionell brottslighet, så kan denna kontaktpunkt uppfylla en viktig funktion i det svenska rättssystemet som hittills har saknats. Med ett ökat fokus på att dra lärdomar från händelseförlopp och syfta till att parterna ska få en ökad förståelse för varandra kan polisens legitimitet förbättras; inte bara hos de berörda individerna.

Reflexivitet

I det här arbetet har jag gjort en analys av ett urval av de inkomna anmälningar och i min mening har detta material varit en rik källa till förståelse av polisens interaktioner med allmänheten. Såsom tidigare diskuterat är forskningen om svensk internutredningsverksamhet bristfällig, och de enstaka studier som finns är strikt kvantitativa analyser. Inkomna anmälningar och klagomål ställda till den framtida Kontaktpunkten kan potentiellt innehålla en mängd information om hur polisens arbetsmetoder uppfattas. Verksamheten bör fylla en funktion av reflexivitet, där denna information sammanställs, analyseras och återinförs in i polismyndigheten. Där kan den utgöra ett beslutsunderlag och en källa till kunskap om hur polisens legitimitet kan förbättras, och därmed även till mer effektivt polisarbete.

Slutsatser

I helhet stödjer resultaten det inledande antagandet att polisen genom sina arbetsmetoder påverkar sin egen legitimitet. Många anmälare ger uttryck för att polisen bemötande inte har motsvarat deras förväntningar, och att upplevelsen ledde till att deras uppfattningar om rättssystemet har omvärderats. Till stor del kan händelserna härledas till bristande kommunikation från polisens sida; om varför man väljer en viss åtgärd, varför man väljer ut någon för kontroll och om vad som motiverar ens beslut. Det går dock inte att bortse från att i vissa fall är det troligen så att polisens beslut faktiskt har motiverats av yttre attribut som etniskt ursprung eller liknande faktorer. I dessa fall är den känsla av illegitimitet och orättfärdighet som fördelningen av polisiära resurser ger upphov till ett symptom på ett större problem; att polisen medverkar till att upprätthålla en socio-ekonomisk underordning av vissa grupper genom att utöva social kontroll över dessa. Vidare har studien bidragit med kunskap om vad man anmäler poliser för, och varför. Anmälningarna utgår främst från situationer med lågt straffvärde, och inleds generellt med ett ingripande, rutinkontroll eller genom att anmälaren vill anmäla ett annat brott. Ett överraskande antal klagomål riktades mot att anmälaren nekats göra en brottsanmälan. Många reagerar på att polisen beslut uppfattas som godtyckliga, och att vissa typer av lagstiftningar, som LOB, används som straff-hot av polisen. Kunskaper av den här typen kan potentiellt utgöra en viktig grund både för polisens interna utbildning och val av arbetsmetoder och för framtida forskning. Två förslag på studier som kan tänkas vidareutveckla forskningen om internutredningsverksamheten är att intervjua anmälare om sina upplevelser, och att med kvantitativa analysmetoder försöka förklara utvecklingen av anmälningar.

Referenser:

Avdelningen för Interna Utredningar (2013) *Årsrapport för 2012*.
<http://polisen.se/Om-polisen/Organisation/Internutredningar/>

Avdelningen för Interna Utredningar (2014) *Årsrapport för 2013*.
<http://polisen.se/Om-polisen/Organisation/Internutredningar/>

Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur.

Beccaria, C (1998) On crimes and punishment. i ed. Williams, F. P., & McShane, M. D. (1998). *Criminology theory. Selected Classic Readings*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Belvedere, K., Worrall, J. L., & Tibbetts, S. G. (2005). Explaining suspect resistance in police-citizen encounters. *Criminal Justice Review*, 30(1), 30-44.

Bentham, J (1998) Introduction to the Principles of Morals and Legislation. i ed. Williams, F. P., & McShane, M. D. (1998). *Criminology theory. Selected Classic Readings*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Björk, M. (2006). Ordningmakten i stadens periferi. *Göteborg: Symposion*.

Black, D. (1980) *The Manners and Customs of the Police*. New York: Academic Press

Bobb, M. (2003). Civilian oversight of the police in the United States. . *Louis U. Pub. L. Rev.*, 22, 151.

Brottsförebyggande Rådet (2014) Nationalla Trygghetsundersökningen. Rapport 2014:1.

Burcar, V., & Wästerfors, D. (2013). Den underförstådda etniciteten. Om trygghetsarbete i Landskrona centrum. i ed. Peterson, A. & Åkerström, M. *Den sorterande ordningmakten. Studier av etnicitet och polisiär kontroll*.

Cabral, S., & Lazzarini, S. G. (2010). *Guarding the Guardians: An Analysis of Investigations against Police*. Insuper Working Paper, Insuper Instituto de Ensino e Pesquisa.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Pine Forge Press.

Christie, N. (2001) Det idealiska offret, i Åkerström, Malin och Sahlin, Ingrid (red.), (2001) *Det motspänstiga offret*, Lund: Studentlitteratur AB.

Collins, R. (2007). Strolling while poor: How broken-windows policing created a new crime in Baltimore. *Geo. J. on Poverty L. & Pol'y*, 14, 419.

Crank, J.P (1998) *Understanding Police Culture*. Cincinnati: Anderson Publishing

Delgado, R. (2007). Law enforcement in subordinated communities: Innovation and response. *Mich. L. Rev.*, 106, 1193.

Engel, R. S., Sobol, J. J., & Worden, R. E. (2000). Further exploration of the demeanor hypothesis: the interaction effects of suspects' characteristics and demeanor on police behavior. *Justice Quarterly*, 17(2), 235-258.

Fielding, N. (1996). Enforcement, service and community models of policing. *Themes in contemporary policing London: Independent Committee of Inquiry into Role and Responsibilities of the Police*, 42-59.

Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge university press.

- Foster, J. (2003) Police cultures. In: Newburn, Tim, (ed.) *The handbook of policing*. Willan Publishing, Devon, pp. 196-227.
- Gelman, A., Fagan, J., & Kiss, A. (2007). An analysis of the New York City police department's "stop-and-frisk" policy in the context of claims of racial bias. *Journal of the American Statistical Association*, 102(479).
- Glaser, B. G., Strauss, A. L., & Strutzel, E. (1968). The discovery of grounded theory; strategies for qualitative research. *Nursing Research*, 17(4), 364.
- Gottschalk, P., & Holgersson, S. (2011). Whistle-blowing in the police. *Police Practice and Research*, 12(5), 397-409.
- Granér, R., Skoglund, P, & Mikkonen, M (2011) *Anmälningar mot poliser – en kartläggning*. Linnæus University studies in policing. Nr 1
- Harcourt B (2001) *Illusion of Order: The False Promises of Broken Windows Policing*. Cambridge: Harvard University Press
- Harcourt BE and Ludwig J (2006) Broken windows: New evidence from New York City and a five-city social experiment. *The University of Chicago Law Review*, 271-320.
- Hassel, K.D, & Archbold, C.A (2009) Widening the scope on complaints of police misconduct. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* Vol. 33 No. 3. 473-489
- Holmberg, L. (2000). Discretionary leniency and typological guilt: Results from a Danish study of police discretion. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention*, 1(2), 179-194.
- Howell, K. B. (2009). Broken Lives from Broken Windows: The Hidden Costs of Aggressive Order-Maintenance Policing. *NYU Rev. L. & Soc. Change*, 33, 271.
- Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Myhill, A., Quinton, P. & Tyler, T (2012) Why do people comply with the law – the influence of legitimacy and legal institutions. *British Journal of Criminology*, vol 52, 2051-2071
- Kane, R.J (2005) Compromised police legitimacy as a predictor of violent crime in structurally disadvantaged communities. *Journal of Criminology*: vol 43, issue 2.
- Kelling, G & Cole, C (1998) *Fixing Broken Windows – Restoring Order and Reducing Crime in our Communities*. New York: Free Press
- King, W. R. (2009). Police officer misconduct as normal accidents. *Criminology & Public Policy*, 8(4), 771-776.
- Klockars, Ivkovic & Haberfeld (2006) *Enhancing Police Integrity*. Dordrecht: Springer.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research*. Los Angeles: SAGE.
- Lambert, J. (1970) *Crime, Police and Race Relations*. Oxford: Oxford University Press
- Lee, J.A. (1981) Some Structural Aspects of Police Deviance in Relations with Minority Groups. I C. Shearing (ed.) *Organizational Police Deviance*. Toronto: Butterworth
- Loftus, B. (2008). Dominant Culture Interrupted Recognition, Resentment and the Politics of Change in an English Police Force. *British journal of criminology*, 48(6), 756-777.
- Loftus, B. (2010). Police occupational culture: classic themes, altered times. *Policing & Society*, 20(1), 1-20.

- MacPherson, W (1999) *The Stephen Lawrence Inquiry*. London: HMSO
- Manning, P. K. (1989). The police occupational culture in Anglo-American societies. *Encyclopedia of Police Science*. New York, NY: Garland.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2011). *Designing qualitative research*. Los Angeles: SAGE.
- Norée, A (2000) *Laga befogenhet – Polisens rätt att använda våld*. Stockholm: Jure AB
- OECD (2014) *Society at a Glance 2014 – OECD Social Indicators March 2014* www.oecd.org
- Peterson, A (2013) Styrning av migration och den polisiära kontrollen av integrering. i ed. Peterson, A. & Åkerström, M.. *Den sorterande ordningsmakten. Studier av etnicitet och polisiär kontroll*
- Peterson, A. (2012). Legitimacy and the Swedish Security Services attempts to mobilize Muslim communities. *International journal of criminology and sociology, 1*, 109-120.
- Pettersson, T (2013) Att hantera anklagelser som rasism i polisarbete. i ed. Peterson, A. & Åkerström, M.. *Den sorterande ordningsmakten. Studier av etnicitet och polisiär kontroll*.
- Pettersson, T. (2005). Diskrimineras personer med utländsk bakgrund av rättsväsendet. Kriminologiskt perspektiv. I: Diesen, C.(red) *Likhet inför lagen*. Stockholm: Natur och kultur.
- Rikspolisstyrelsen (2013) *Polisens årsredovisning 2012*.
http://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Arsredovisningar/01%20Polisen%20nationellt/Arsredov_polisens_12.pdf
- Reiner, R (1978) *The Blue-coated Worker*. Cambridge: Cambridge University Press
- Reiner, R. (2000) *The Politics of the Police*. Oxford: Oxford University Press
- Riksenheten för Polismål (2013) *Årsrapport för 2012*. <http://www.aklagare.se/Aklagarmyndigheten/Sok-aklagare/Nationella-aklagarkammare-/Riksenheten-for-polismal/>
- Skolnick, J. (1966). *Justice without Trial: Law Enforcement in Democratic Society*. New York: Wiley.
- Smith, G. (2004). Rethinking police complaints. *British Journal of Criminology, 44*(1), 15-33.
- Sørensen, J. (2004). *Bemötandeprojektet*. Uppsala: Polismyndigheten i Uppsala län.
- Statens Offentliga Utredningar (2003) *Förstärkt granskning av polis och åklagare*. SOU 2003:41
- Statens Offentliga Utredningar. Genomförandekommittén för nya polismyndigheten. Beslutsprotokoll 2013-03-18
- Statens Offentliga Utredningar (2007) *Summa Summarum – En fristående myndighet för utredning av anmälningar om brott av poliser och åklagare?* SOU 2007:5
- Sunshine J & Tyler TR (2003) The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law and Society Review 37*(3): 555–589.
- Terrill, W., & Mastrofski, S. D. (2002). Situational and officer-based determinants of police coercion. *Justice Quarterly, 19*(2), 215-248.

Thomassen, G (2002) Investigating Complaints against the Police in Norway: An Empirical Evaluation, *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 12:3, 201-210

Töllborg, D (2010) *Uppdraget - En utredning om Illojal maktanvändning (Detournement de Pouvoir) som misslyckades p.g.a. illojal maktanvändning*. Gothenburg Research Institute. Rapport 2010:4

Tyler, T. R. (2003). Procedural justice, legitimacy, and the effective rule of law. *Crime and justice*, 283-357.

Tyler, T. R. (2006a). Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. *Annu. Rev. Psychol.*, 57, 375-400.

Tyler, T. R. (2006b). *Why people obey the law*. Princeton: Princeton University Press.

Uhnoo, S (2013). Inom den egna plåtburken. Polisen och etniska minoriteter. i ed. Peterson, A. & Åkerström, M. *Den sorterande ordningsmakten. Studier av etnicitet och polisiär kontroll*.

von Hofer, H. (2011). *Brott och straff i Sverige: Historisk kriminalstatistik 1750-2010*. Diagram, tabeller och kommentarer. Kriminologiska Institutionen, Stockholm Universitet.

Waddington, P. A. (1999). Police (canteen) sub-culture. An appreciation. *British journal of criminology*, 39(2), 287-309.

Wahlström, M. (2008). *Se sig själv från andra sidan: En sammställning och analys av polisens intervjuer med "motparter"*.

Walker, S (1992) *The Police in America*, 2nd ed. New York: McGraw-Hill.

Östlund, E (2013) Polisens sökarljus. Enicitet som urskilningsfaktor i det operativa polisarbetet och hur det legitimeras. i ed. Peterson, A. & Åkerström, M. *Den sorterande ordningsmakten. Studier av etnicitet och polisiär kontroll*.